

АНОТАЦІЯ

Стаднюк Н. В. Аналіз напрямів розвитку суб'єктів місцевого самоврядування, на прикладі Хоростківської міської ради (Тернопільська обл., Чортківський район, місто Хоростків, вул. Кн. Володимира, буд. 17).

Кваліфікаційна робота бакалавра: 57 сторінок, 8 рисунків, 11 таблиць, додаток, 25 літературних джерел.

Предмет дослідження – напрями розвитку суб'єктів місцевого самоврядування.

Об'єкт дослідження – діяльність Хоростківської міської ради.

Метою роботи є розроблення практичних рекомендацій щодо напрямів розвитку Хоростківської міської ради.

Методи дослідження: методи аналізу, синтезу, деталізації, порівняння, метод системного підходу.

Розроблено заходи щодо напрямів розвитку діяльності Хоростківської міської ради. Зокрема, внесено пропозиції щодо вдосконалення управління розвитком туристичної сфери та об'єктів рекреації Хоростківської міської територіальної громади, а також щодо доцільності здійснення міською радою заходів щодо покращення організації екологічної роботи у громаді.

Результати впроваджено у діяльність Хоростківської міської ради.

Ключові слова: суб'єкти місцевого самоврядування, розвиток, стратегії розвитку.

SUMMARY

Stadniuk N.V. Analysis of the directions of development of local self-government subjects, on the example of Khorostkiv City Council (Ternopil region, Chortkiv district, Khorostkiv city, Kn. Volodymyra str., Building 17).

Bachelor's thesis: 57 pages, 8 figures, 11 tables, appendix, 25 references.

Subject of investigation: directions of development of local self-government subjects.

The object of investigation is the activities of the Khorostkiv City Council.

The aim of the work is to develop practical recommendations for the development of Khorostkiv City Council.

Research methods: methods of analysis, synthesis, detailing, comparison, method of system approach.

Measures have been developed for the development of the Khorostkiv City Council. In particular, proposals were made to improve the management of the development of tourism and recreation facilities of the Khorostkiv city territorial community, as well as the feasibility of the city council to take measures to improve the organization of environmental work in the community.

The results were implemented in the activities of the Khorostkiv City Council.

Key words: subjects of local self-government, development, development strategies.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	9
1.1 Особливості розвитку суб'єктів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади,,,	9
1.2 Механізми забезпечення розвитку суб'єктів місцевого самоврядування.....	14
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ХОРОСТКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	18
2.1 Загальна характеристика громади.....	18
2.2 SWOT – аналіз Хоростківської міської територіальної громади	31
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ ХОРОСТКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ.....	35
3.1 Пропозиції щодо вдосконалення управління розвитком туристичної сфери та об'єктів рекреації Хоростківської міської територіальної громади.....	35
3.2 Заходи міської ради щодо покращення організації екологічної роботи у громаді.....	41
РОЗДІЛ 4 БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ, ОХОРОНА ПРАЦІ.....	48
4.1 Ризик як кількісна оцінка небезпек.....	48
4.2 Вплив кольору на покращення умов праці та підвищення продуктивності виробництва.....	51
ВИСНОВКИ.....	54
БІБЛІОГРАФІЯ.....	56
ДОДАТКИ.....	

ВСТУП

Актуальність проблеми. Загалом концепція реформи децентралізації в Україні спрямована на формування сучасної системи місцевого самоврядування, що ґрунтується на засадах використання європейських цінностей, на основі яких забезпечується розвиток місцевої демократії, а також досягнення соціального та економічного прогресу у громаді. Це забезпечується через механізм володіння територіальними громадами необхідними для місцевого економічного розвитку повноваженнями, ресурсами, що дасть змогу створити сприятливі передумови для отримання населенням громади доступних та якісних публічних послуг. Саме тому проблема пошуку напрямів розвитку суб'єктів місцевого самоврядування та відповідно розвитку самих громад є надзвичайно актуальною.

Метою роботи є розроблення практичних рекомендацій щодо напрямів розвитку Хоростківської міської ради.

Основні завдання кваліфікаційної роботи:

- розкрити теоретичні засади розвитку суб'єктів місцевого самоврядування;
- провести аналіз стану та потенціалу розвитку Хоростківської міської територіальної громади з використанням методу SWOT – аналізу;
- внести пропозиції щодо напрямів розвитку діяльності Хоростківської міської ради.

Об'єктом дослідження є діяльність Хоростківської міської ради.

Предметом дослідження є напрями розвитку суб'єктів місцевого самоврядування.

Методи дослідження: методи аналізу, синтезу, деталізації, порівняння, метод системного підходу.

При написанні роботи були використані праці в галузі міжнародного досвіду розвитку органів місцевого самоврядування, публікації на офіційних

сайтах державних та місцевих органів управління, статистичні дані, законодавчі документи, нормативно-правові акти з питань діяльності ОМС в Україні, публікації науковців, що стосуються тематики у сфері розвитку органів місцевого самоврядування.

Структура й обсяг роботи. Робота містить вступ, чотири розділи, висновки, перелік використаних джерел, а також додатки. Загальний обсяг роботи – 56 сторінок комп'ютерного тексту. У роботі представлено 11 таблиць, 8 рисунків, додаток, список використаних джерел із 25 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1.1 Особливості розвитку суб'єктів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади

На сьогоднішній день наша у нашій країні проведена реформа децентралізації влади, що виступає як важлива складова державної політики, націленої на забезпечення розвитку місцевого самоврядування. Завдяки даній реформі було створено підґрунтя для зміцнення кардинальних інституційних перетворень, зростання якості життя громадян, що створює передумови для продовження необхідних реформ суспільного життя. При цьому завдяки формуванню нових засад, за якими проводиться розподіл владних повноважень між центральними і місцевими органами влади у нашій країні, проводиться утвердження нової системи взаємовідносин, що складається між різними гілками влади [1].

Як засвідчив світовий досвід, успішна реалізація проектів, націлених на забезпечення територіального розвитку, що на сьогоднішній день здійснюються і втілюються територіальними громадами, має великий ефект не лише задля розвитку економіки конкретного регіону, а сприяє згуртованості громади і країни в цілому.

Завдяки посиленню спроможності громад дієво чинити вплив на основні якісні характеристики свого життя формується основа сталого розвитку громади. Переваги реформи децентралізації проявляються також, що реформування управління на місцевому рівні чинить позитивний вплив на соціально-економічне становище, у якому перебувають громади.

Отже, децентралізація сприяє формуванню нових особливостей зв'язків, що формуються між окремими регіонами внаслідок впровадження у систему адміністративно-територіального устрою держави територіальних громад. Це

сприяє новим підходам до визначення координації та підпорядкованості окремих суб'єктів адміністративного устрою.

Враховуючи необхідність зміцнення нашої державності, подальшої згуртованості країни, процеси децентралізації влади повинні бути оцінені за критеріями забезпечення покращення якості життя, формування локальної ідентичності, яку мають територіальні громади, а також проведення територіальної консолідації населення і формування відчуття жителів регіонів щодо своєї участі у процесах державотворення.

На сьогоднішній день завдяки активному впровадженню реформи децентралізації вона вважається однією з найбільш успішніших реформ, що здійснювались в Україні. Одними з факторів успіху стали забезпечення чіткості намірів, що були проголошені владою, а також зацікавленість із боку керівництва громад щодо отримання зростаючих повноважень, ресурсів і здатності реалізовувати свої ініціативи для забезпечення самоврядного розвитку.

Реформування системи управління територіями, проведення децентралізації у сферах освіти, медицини, надання послуг відображають значні реальні процеси позитивних зрушень. А це відіграє важливу роль для посилення консолідації громад та суспільства в цілому. Враховуючи схильність людей довіряти насамперед своїм власним оцінкам, одним з основних критеріїв оцінки якості діяльності місцевої влади та влади в державі загалом виступатиме якість надання їм публічних послуг.

Завдяки якісним публічним послугам зміцнюється легітимність політики, яка проводиться державою і виступає підґрунтям для проведення реформ. Реформа децентралізації володіє великим потенціалом для стимулювання розвитку регіонів та нашої країни в цілому.

Процес децентралізації ставить за мету підвищення якості життя кожної людини за рахунок створення сприятливих умов для забезпечення сталого розвитку територіальних громад, що мають виступати в якості самостійних, дієздатних спільнот. Їх членам забезпечується можливість ефективного

захищення своїх прав, інтересів через забезпечення широкої участі при вирішенні питань, що мають місцеве значення. В органів місцевого самоврядування з'являється можливість задовільнити інтереси жителів громад щодо їх забезпечення необхідною кількістю якісних послуг соціального та адміністративного характеру. Україна вирішує завдання запровадження в власної моделі децентралізації управління, що дасть змогу перейти до значно вищого рівня ефективності публічного управління [2].

При розгляді проблем децентралізації, науковці та практики підкреслюють важливість знаходження балансу централізації і децентралізації як передумови для забезпечення ефективної співпраці у діяльності органів місцевої та центральної влади. Серед тих причин, які зумовлюють потребу передачі зростаючого обсягу повноважень органам місцевого самоврядування, виділяють вищий рівень ефективності та підзвітності, що мають органи місцевого самоврядування, оптимальні перспективи місцевого розвитку, захист прав людини, розвиток демократії. Отже, децентралізація виступає як метод управління, який націлений на забезпечення розвитку територій та місцевої демократії.

Міжнародною практикою підтверджено, що не можна підвищити потенціал територіальних громад до здійснення стратегічного розвитку, не застосовуючи такі інноваційні підходи та інструменти діяльності, як програмно-цільові, ціннісно-орієнтовані, інтеграційні, компетентнісні, мережеві, корпоративні та інші. Аналізування досвіду європейських країн, що застосовували принцип добровільності, здійснюючи укрупнення громад, показує, що такі процеси є довготривалими, а це робить більш цікавим вітчизняний досвід об'єднання громад, що повинен супроводжуватися застосуванням інноваційного інструментарію управління з метою прискорення процесів їх розвитку [3].

Нові українські умови змушують здійснювати пошук інноваційних інструментів, що будуть націлені на забезпечення економічного, інфраструктурного, інвестиційного розвитку територіальних громад, що

відбувається в умовах динамічних змін та відзначається невизначеністю зовнішнього середовища. Тому необхідно проводити визначення інноваційних підходів та інструментів, що базуються на впровадженні стратегічного, проектного, ціннісно-орієнтованих видів управління до процесів, що охоплюють розроблення і реалізацію різноманітних стратегій, програм, проектів, що стосуються забезпечення місцевого розвитку, а також проведення їх комплексного обґрунтування на різноманітних рівнях.

При цьому основними принципами, що були покладені як базові при втіленні державної регіональної політики, є [5]:

- дотримання конституційних засад та законності, тобто забезпечення відповідності Основному закону держави та законам України, а також міжнародним угодам;

- налагодження співробітництва між різними гілками влади;

- дотримання паритетності, тобто забезпечення однакових можливостей доступу до ресурсів, які надаються у рамках державної фінансової підтримки, що здійснюється задля цілей регіонального розвитку;

- забезпечення відкритості, тобто прозорості, прогнозованості, послідовності та передбачуваності діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування у процесі формування і реалізації державної регіональної політики;

- реалізація принципу субсидіарності, тобто проведення децентралізації владних повноважень, проведення їх передачі на найнижчий рівень управління для найбільш ефективної реалізації;

- забезпечення координації, тобто взаємозв'язку і узгодженості довгострокових планів, стратегій, а програм розвитку на різних рівнях управління;

- принцип єдності, що сприяє зменшенню наявних соціально-економічних диспропорцій, що існують між окремими регіонами, а також забезпечення цілісності України;

- дотримання історичної спадкоємності, тобто врахування та використання позитивного досвіду розвитку регіонів;

- сталий розвиток, тобто забезпечення ощадного, ефективного використання людських, природних, матеріальних та інших ресурсів, щоб мати можливість задовільняти потреби сьогоденного покоління, враховуючи інтереси майбутніх поколінь [5].

Одночасно пари визначенні перспектив децентралізації влади, можна відмітити певні труднощі, що пов'язані з її проведенням, які відображені на рис. 1.1.

Рисунок 1.1 - Труднощі проведення реформи децентралізації*

*складено автором за [4]

Слід враховувати, що передача більшого обсягу повноважень, що проводиться органам місцевого самоврядування, водночас супроводжується зростанням обсягів відповідальності цих органів. Завдяки зміцненню позицій місцевого самоврядування в Україні буде досягнуто підвищення їх відповідальності, яку вони несуть перед громадянами за забезпечення достатньо високого рівня їхнього життя. На сьогоднішній день діяльність вітчизняного місцевого самоврядування здійснюється у непростих умовах. Це зумовлено не лише мінливістю зовнішнього середовища функціонування, а й також загостренням суспільно-політичної й економічної кризи в Україні, що пов'язане зі проходженням складного перехідного періоду на шляху здійснення численних реформ суспільного життя, наявності корупційних явищ в країні, негативними наслідками пандемії Covid-19 та іншими негативними чинниками. Тому існує нагальна необхідність значної трансформації вже існуючих моделей публічно-управлінської діяльності, що реалізуються на різних рівнях - і на загальнодержавному, і на місцевому [3].

1.2 Механізми забезпечення розвитку суб'єктів місцевого самоврядування

Як показує міжнародний досвід, важливим засобом, що використовується для підвищення ефективності місцевого самоврядування, а також забезпечення інвестиційного, інфраструктурного та інших напрямів розвитку територіальних громад слугує максимально можливе залучення населення, представників бізнесу, інституцій громадянського суспільства до налагодження співробітництва у сфері вироблення спільних програм дій та політик, будуючи свої відносини на партнерських засадах. На сьогоднішній день таке партнерство здійснюється, насамперед, через широке запровадження проектних технологій прийняття та реалізації рішень, а також використання методів управління стратегічним розвитком. Отримуване при цьому поєднання зусиль та ресурсів місцевої влади та інституцій громадянського суспільства

часто дають можливість здійснити формування якісно нових рішень та розробок. Встановлення компромісних цілей, що здатні сприяти консолідації інтересів трьох сторін - влади, громадськості, бізнесу, а також здійснення спільного пошуку альтернативних шляхів їх досягнення задля здійснення вибору найбільш ефективного рішення дозволяють досягнути значного позитивного ефекту в управлінні розвитком місцевого самоврядування.

Концепція розвитку суб'єктів місцевого самоврядування дає змогу визначити важливі структурні зміни, що відбуваються у процесах соціально-економічного розвитку і виступає у формі пріоритетів, завдань, цілей, забезпечуючи їх реалізацію шляхом використання певних економічних, а також організаційно-правових механізмів. На основі розробленої концепції розвитку регіону складається стратегічна комплексна програма, у якій висвітлюються питання соціально-економічного розвитку, причому вона має включати систему взаємопов'язаних між собою цільових програм. Отже, процес формування стратегії соціально-економічного розвитку регіонів - один із найбільш найважливіх напрямів, у яких здійснюється діяльність виконавчих та законодавчих органів влади, що відносяться до всіх рівнів управління.

У процесі реалізації державної економічної політики на місцевому рівні важливу роль відіграє прогнозування, що поєднує теоретичні розробки із наявною господарською практикою.

Прогноз виражає науково обґрунтоване бачення, що стосується перспектив розвитку визначеного соціально-економічного процесу, явища, а також можливих шляхів і засобів, які можуть бути застосовані для досягнення поставлених цілей. Хоча розробка прогнозу використовує систему кількісних та якісних показників, проте він відзначається імовірнісним характером. Метою прогнозу при управлінні соціально-економічним розвитком на місцевому рівні – це створення інформаційного забезпечення прийнятих органом місцевого самоврядування управлінських рішень, що безпосередньо стосуються оптимальних шляхів, у яких може відбуватися розвиток економіки громади в майбутньому.

За минулі десятиріччя прогнозування місцевого розвитку досягло великих масштабів. Так, складаються прогнози, а також програми розвитку регіонів, що стосуються як національного, так і на міжнародного рівня. Прогнози можуть бути проблемні, комплексні, галузеві чи інші.

У прогнозі економічного та соціального розвитку території відображаються такі складові (рис. 1.2).

Рисунок 1.2 - Складові елементи, що відображаються у прогнозі економічного та соціального розвитку території

*складено автором за [12]

Базою прогнозування соціально-економічного розвитку регіону виступають перспективи залучення потенційних інвесторів, інвестиційна привабливість регіону, особливості його національно-культурного стану, характеристика розвитку соціальної інфраструктури та інші фактори.

Суб'єкти місцевого самоврядування повинні націлити свої зусилля на підвищення ефективності проведення розподілу ресурсів, при цьому ставлячи цілі збільшення власних фінансових ресурсів, який володіє орган місцевого самоврядування.

У світовій практиці застосовується широкий спектр механізмів, що призначені для фінансування місцевого розвитку. Водночас кожна територіальна громада повинна застосовувати індивідуальний підхід до вибору механізмів фінансування свого розвитку, оскільки вона володіє своїм унікальним набором можливостей і проблем.

За допомогою використання ОМС інструментів по залученню до ТГ додаткових фінансових ресурсів та інвестицій буде створено такі переваги:

- посилено фінансову спроможність громади;
- покращено якість, розширено спектр послуг, які надаються визначеним групам жителів громади.

У процесі залучення додаткових фінансових ресурсів та інвестицій для реалізації проєктів розвитку в об'єднаних територіальних громадах може бути використаний комплексний підхід, що охоплює такі складові:

- інвестиційний механізм;
- інституційний механізм;
- здійснення моніторингу та оцінювання програм розвитку громади [12].

Отже, для забезпечення ефективного наповнення дохідної частини місцевого бюджету додатковими фінансовими ресурсами в територіальній громаді має бути впроваджена своя модель залучення додаткових фінансових ресурсів, а також інвестицій задля реалізації проєктів розвитку.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ХОРОСТКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1 Загальна характеристика громади

У рамках реалізації адміністративно-територіальної реформи 29 жовтня 2017 р. Хоростківською міською радою було утворено територіальну громаду. До складу даної громади входять 10 населених пунктів: місто Хоростків, село Великий Говилів, село Карашинці, село Перемилів, село Хлопівка, село Верхівці, село Сорока, село Увисла, село Ключинці, село Малий Говилів.

Хоростківська територіальна громада розташована у західній частині Подільського плато, вона розміщена в східній частині Тернопільської обл. і згідно нового адміністративно-територіального устрою відноситься до Чортківського району даної області.

Центром громади є м. Хоростків, яке було засноване ще в 1564 р. і в якому проживає 7356 осіб. Загальна площа території громади становить 184,6 км².

Дана громада територіально межує із Теребовлянською, Гримайлівською, Іванівською та Васильковецькою громадами. Карта Хоростківської міської територіальної громади зображена на рис. 2.1.

Відстань від м. Хоростків (адміністративного центру громади) до районного центру становить 38 км, а до обласного центру - 60 км. Хоростків розміщений у північно - західному напрямку від м. Тернопіль. На відстані 8 кілометрів від міста Хоростків проходить міжнародний маршрут протяжністю 2300 кілометрів, а саме Е85. Це європейський автошлях, який бере свій початок в литовському місті Клайпеда та закінчується в грецькому місті Александрополіс. Із південного заходу на північний схід у Хоростківській територіальній громаді проходить дорога Гримайлів-Яблунів, що має державне значення. Уздовж північної межі громади також розміщена ще одна

автомобільна дорога, якій відводиться державне значення - Галич-Підгайці-Сатанів.

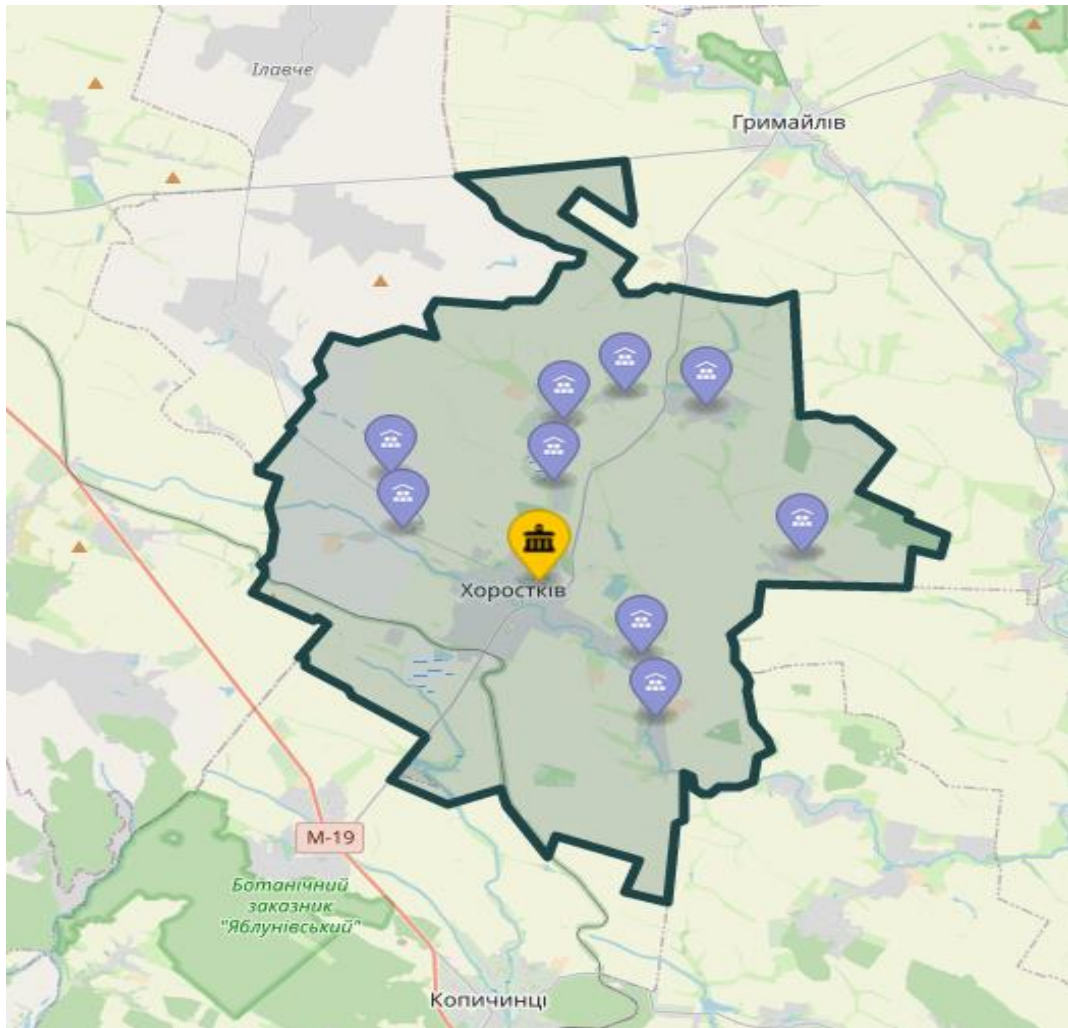

Рисунок 2.1 - Карта Хоростківської міської територіальної громади [25]

Населені пункти Хоростківської міської територіальної громади розташовані від міста Хоростків на таких відстанях: с. Сорока - 10,8 км, село Ключинці - 10,2 км, с. Увисла - 7,7 км, с. Великий Говилів - 6,5 км, с. Хлопівка - 4,9 км, с. Карашинці - 7,5 км, с. Верхівці - 9,3 км, с. Малий Говилів - 7,7 км, село Перемилів - 8,4 км.

Найближчий аеропорт - «Тернопіль» (міжнародний аеропорт) розміщений від громади на відстані 55 км.

м. Хоростків володіє проміжною залізничною станцією Тернопільської дирекції Львівської залізниці. Через нього проходить неелектрифікована лінія Тернопіль — Біла-Чортківська. Завдяки вдалому географічному розташуванню

місто є потужним транспортним вузлом.

Місто Хоростків - важливий промисловий центр, розміщений на півдні Тернопільської області. У ньому створена розвинута мережа промислових підприємств, наявні висококваліфіковані кадри для забезпечення функціонування хімічної, будівельної, харчової промисловості.

Структура органів управління Хоростківської міської громади наведено на рис. 2.2.

Рисунок 2.2 – Структура органів управління Хоростківської міської громади

[25]

У Хоросткові функціонує спеціалізований навчальний заклад, який здійснює підготовку електрогазоварників, а також інших фахівців, що належать до робітничих спеціальностей. Місто Хоростків відзначається

інтенсивним розвитком, здійснює істотний вплив на стан регіональної економіки і розвиток Тернопільщини загалом.

Кількість жителів у населених пунктах Хоростківської міської громади показана у табл. 2.1.

Таблиця 2.1 - Кількість жителів у населених пунктах Хоростківської міської громади 01.01.2020 року [25]

Номер з/п	Назва населеного пункту	Кількість населення, осіб
1	м. Хоростків	6740
2	с. Ключинці	1098
3	с. Карашинці	485
4	с. Малий Говилів	352
5	с. Увисла	1278
6	с. Перемилів	1057
7	с. Хлопівка	1060
8	с. Великий Говилів	945
9	с. Верхівці	403
10	с. Сорока	737
	Всього по громаді	14155

Отже, станом на 01.01.2020 року Хоростківська міська територіальна громада налічувала 14155 жителів. Слід зауважити, що найбільша кількість населення живе у місті Хоростків, це понад 47% населення громади, а найменша кількість населення (біля 2% всіх жителів громади) проживає у селі Малий Говилів.

У громаді за останні минулі роки спостерігалось зменшення кількості населення. Це спричинено в основному низьким рівнем народжуваності й високим рівнем смертності, що характерно для сільської місцевості даної громади. Також у громаді спостерігається міграцію робочої сили на кордон. Покращенню демографічної ситуації сприятиме створення хороших умов

проживання, при яких молодь не буде виїжджати за межі громади.

Вікова структура, якою відзначається населення Хоростківської громади, відображена у табл. 2.2.

Таблиця 2.2 - Вікова структура деяких населених пунктів Хоростківської міської територіальної громади [25]

Назва населеного пункту	0 – 5 років		6 - 18 років		18-60 років		Пенсійного віку	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
місто Хоростків	306	4,5	986	14,6	4359	64,7	1089	16,2
село Увисла	80	6,3	145	11,3	834	65,3	219	17,1
село Сорока	33	4,5	96	13,0	436	59,2	172	23,3
село Карашинці	9	1,9	62	12,8	331	68,2	83	17,1
село Великий Говилів	36	3,7	166	16,9	558	56,9	221	22,5
село Малий Говилів	11	3,1	52	14,8	231	65,6	58	16,5
село Хлопівка	42	4,0	158	14,9	658	62,1	202	19,1

За даними табл. 2.2 робимо висновок, що у Хоростківській громаді спостерігається переважання частки осіб, що перебувають у працездатному віці, переважно вона становить більше 60%. У деяких населених пунктах громади (селах Сорока та Великий Говилів) досить високою є частка осіб, що перебувають у пенсійному віці, вона відповідно дорівнює 23,3% та 22,5%.

Громада має значний демографічний потенціал для свого розвитку. З часу утворення громади на розвиток молоді звертається велика увага, чому свідчить створення молодіжної ради, яка активно приймає участь у розвитку громади на перспективу. На території Хоростківської міської територіальної громади протікають річки Голодні Стави, Тайна, Рудка Велика, Черниця. Також тут налічується чотирнадцять ставків.

Загальна площа державного лісового фонду, який розміщений на території Хоростківської міської громади, складає 268 га, із них вкритих лісом - 251 га.

У лісах в основному присутні такі породи дерев як: ясен звичайний, дуб звичайний, сосна звичайна, вільха чорна, граб звичайний, а також супутні породи: ялина європейська, черешня, клен гостролистий, акація біла, дуб червоний. У віковій структурі молодняк займає 26 га, середньовікові насадження - 211 га, пристигаючі - 10 га, а стиглі - 4 га. Щорічно у громаді проводяться вибіркові санітарні рубки на площі біля 20 га.

Хоростківська міська територіальна громада має певні види мінерально-сировинних ресурсів. Так, на її території наявні такі корисні копалини як торф і суглинок, наявні передумови для розвитку виробництва будівельних матеріалів.

На території громади знаходиться дендрологічний парк «Хоростківський» площею 18 гектарів, який має загальнодержавного значення, а також палацовий комплекс. Сільські населені пункти мають цікаві екскурсійні об'єкти, необхідні умови для організації етносадиб, розвитку сільського зеленого туризму, організації рекреаційного (відпочинкового) туризму й гастрономічних фестивалів (подієвий туризм).

У балансі земельного фонду, яким володіє Хоростківська міська ТГ, переважають землі сільськогосподарського призначення, їх частка складає 88,96% від всієї території громади, що говорить про її аграрне спрямування. На другому місці за зайнятою площею перебувають землі житлової забудови, їх площа складає 797,83 га (4,32% території громади). На землі лісогосподарського призначення припадає тільки 2,5 % земельного фонду громади. Таким чином, вище зазначені категорії земель утворюють 95,79% площі громади. Серед земель інших видів використання, що дорівнюють 4,21% всієї площі, найбільшу площа перебуває під землями транспорту в зв'язку - 365,57 га (1,98% території громади).

Землі, що відносяться до водного фонду, займають у Хоростківській територіальній громаді 277,34 га, причому біля 57% цих земель знаходяться на території Хоростківської міської ради.

Найменша площа у громаді припадає на землі громадської забудови, їх частка рівна лише 0,16 відсотків. Землі природоохоронного призначення

складають 4,05% усіх земель Хоростківської територіальної громади, вони знаходяться на території Увислівського старостинського округу (97,6%) та Хоростківської міської ради (2,41%).

Структура земельного фонду Хоростківської міської територіальної громади показана на рис. 2.3.

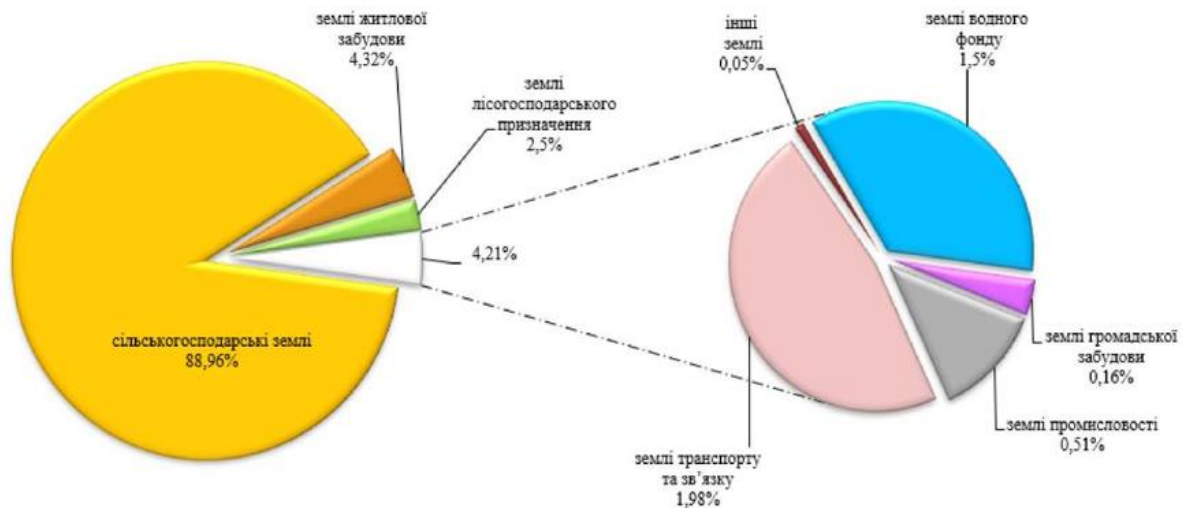

Рисунок 2.3 – Структура земельного фонду Хоростківської міської територіальної громади [25]

На території Хоростківської міської ради і Хлопівського старостинського округу знаходяться землі історико-культурного призначення, їх частка складає 0,1% відсотків. Найменша площа припадає на землі рекреаційного призначення, причому 0,63 га даних земель знаходиться на території Хоростківської міської ради.

Економіка Хоростківської міської територіальної громади відзначається промислово-сільськогосподарським напрямом. До основних видів господарської діяльності відносяться харчова, а саме цукрове й спиртове виробництво, сільськогосподарське виробництво та хімічна промисловість (виробництво пінополіуретану). Сільськогосподарське виробництво при цьому в основному включає вирощування зернових і технічних культур.

На території громади працює біля 45 підприємств. Приблизно 85% земель громади можуть використовуватися за сільськогосподарським призначенням. З одного боку, це позитивно відображається на процесі спеціалізації та може сприяти розвитку переробної промисловості, проте з іншого може створювати екологічну загрозу у випадку неконтрольованого використання хімічних речовин в аграрному виробництві.

На території громади функціонують 145 фізичних осіб-підприємців. Їх діяльність охоплює такі сфери обслуговування: роздрібну торгівлю (біля 90% від їх загальної кількості), заклади побутового обслуговування населення, станції технічного обслуговування автомобілів. ФОПи також здійснюють виробничу діяльність, зокрема, мають хлібопекарню та цехи по виробництву бруківки. На території громади працюють три автозаправні станції (АЗС).

У ролі важливих роботодавців у Хоростківській територіальній громаді виступають інституції місцевого самоврядування, у тому числі навчальні та медичні заклади. Провести точну оцінку фактичного рівня безробіття у громаді доволі важко, оскільки існуючі офіційні дані про рівень безробіття не завжди відображають фактичний стан. У тих місцевостях, де діють великі виробничі чи аграрні підприємства, рівень безробіття порівняно невисокий, а у малих селах - суттєвий. Згідно оцінок місцевої влади, біля 20% жителів на території громади шукають роботу. Частина населення у пошуках роботи їде за кордон, переважно до Польщі, для виконання сезонних робіт, а зароблені гроші, що привозяться у громаду, часто сприяють зміцненню місцевої економіки та покращення соціального становища населення.

До основних промислових підприємств Хоростківської міської територіальної громади можна віднести:

- ТОВ «Цегла Галичини» (село Великий Говилів) – здійснює виробництво черепиці, цегли та інших будівельних матеріалів із випаленої глини;

- ФОП Колосівський А.М. (м. Хоростків) - виготовлення виробів з бетону для потреб будівництва;

- ТОВ «ІНТЕРФОМ-ЗАХІД» (м. Хоростків) – в основному забезпечує виробництво листів, плит, труб та профілів із пластмаси;
- ПП Аромат (м. Хоростків) – займається роздрібною торгівлею товарами у спеціалізованих магазинах;
- ТОВ «Радехів-Цукор» (м. Хоростків) – здійснює виробництво цукру.

Характеристика сільськогосподарських підприємств, що діють у Хоростківській ТГ, подано у табл. 2.3.

Таблиця 2.3 - Характеристика сільськогосподарських підприємств, що діють у Хоростківській ТГ [25]

Назва підприємства	Місце знаходження	Площа, га
1	2	3
СФГ «Калина»	с. Клювинці	283,56
СФГ «Урожай»	с. Клювинці	78,15
ФГ «Еліта -Агро»	с. Клювинці	43,12
ТОВ «Мрія Фармінг Тернопіль»	м. Хоростків	1468,0
ТОВ «Паск Зоря»	м. Хоростків	227,2
ПАП «Славутич»	м. Хоростків	20,17
ПАП «Богдан»	с. Увисла	139,00
ТОВ «Аграрний край»	с. Постолівка	226,22
ПП «Оберіг»	с. Малі Борки	63,18
ФГ «Клас-М»	с. Клювинці	25,00
ФО Гладій	с. Клювинці	119,00
ФО Маркевич	с. Сорока	23,73
ПП «Хлопівецьке»	с. Хлопівка	

Більшість із вище наведених підприємств здійснюють свою діяльність у галузі рослинництва, багато з них вирощують зернові, олійні культури, цукрові

буряки та виробляють іншу сільськогосподарські продукцію.

У Хоростківській громаді діють 86 закладів торгівлі. Вони представлені як магазинами продовольчих товарів (35 од.), так і непродовольчих товарів (24 одиниці), а також універсальної (змішаної) торгівлі. Більшість закладів торгівлі (63%) розташовано у м. Хоростків – це 54 заклади, а також у селах Ключинці та Перемилів (по 10 закладів), у селі Увисла – 3, у селі Великий Говилів - 4, в селах Сорока і Малий Говилів - по 2, у селі Хлопівка - 1 (рис. 2.4).

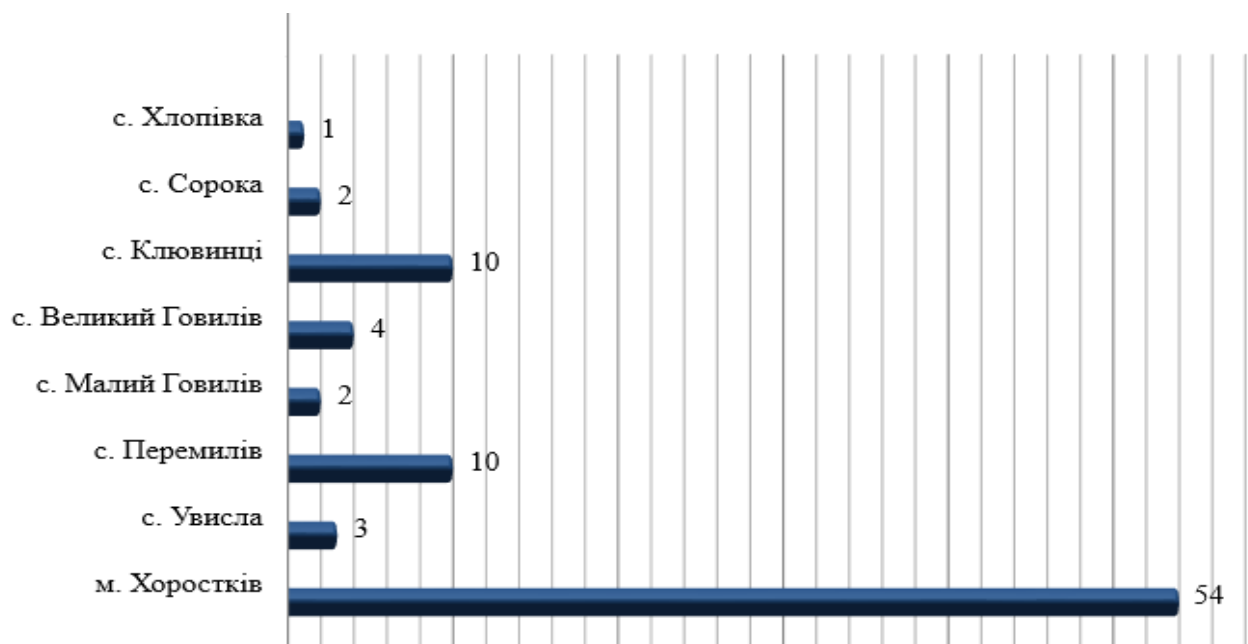

Рисунок 2.4 – Кількість закладів торгівлі у населених пунктах Хоростківської міської територіальної громади [16]

Також у Хоростківській ТГ громаді здійснюють свою діяльність 9 закладів громадського харчування (ресторанів та кафе). З них у м. Хоростків розташовано 6 закладів, у селі Перемилів - 2 заклади (ресторан на 110 місць та кафе на 20 місць), селі Великий Говилів - 1 заклад (кафе «Родзинка»). У місті Хоростків також функціонує готель, що розрахований на 20 місць.

На території Хоростківської міської територіальної громади функціонує пожежне депо, що має свій підрозділ у місті Хоростків - 2 автомобілі, що забезпечує пожежогасіння на території громади. Проте при цьому частина населених пунктів громади перебуває поза межами нормативної транспортної доступності спеціального автотранспорту, а саме: села Увисла, Великий

Говилів, Хлопівка, Малий Говилів, Карашинці, Сорока, Перемилів, Ключинці, Спортивно-оздоровча база Хоростківської територіальної громади переважно базується на об'єктах, які в основному зосереджено у Хоросткові. До її складу входять 10 об'єктів даної сфери.

Зокрема, спортивно-оздоровча база Хоростківської міської територіальної громади включає:

а) у м. Хоростків:

- стадіон на 2227 глядацьких місць площею 1,66 га,
- дитячо-юнацьку спортивну школу (220 проектних місць),
- два футбольних поля,
- два спортивних майданчики,
- басейн спортивної школи,
- три спортивні зали;

б) у с. Увисла:

- стадіон на 100 глядацьких місць площею 0,60 га;
- два спортивних майданчики,
- спортивну залу площею 179 кв. м.

в) у селі Перемилів:

- стадіон на 100 глядацьких місць;
- футбольне поле площею 2,10 га;
- спортивний майданчик площею 0,01 га;

г) у селі Малий Говилів:

- футбольне поле;

д) у с. Великий Говилів:

- стадіон «Колос» (0,8 га);

е) у селі с. Ключинці:

- футбольне поле, спортивний майданчик;
- стадіон площею 1,2 га;

є) у селі Сорока:

- спортивна зала площею 166 кв. м., футбольне поле;

- спортивний майданчик площею 0,96 га;

ж) у селі Хлопівка:

- футбольне поле,

- спортивний майданчик.

У Хоростківській міській територіальній громаді діють вісім дитячих дошкільних закладів, загальна місткість яких складає 406 місць. Вони розташовані у місті Хоросткові (два ДНЗ) та по одному в селах Перемилів, Великий Говилів, Увисла, Сорока, Ключинці та Хлопівка (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4 - Мережа дошкільних навчальних закладів Хоростківської міської територіальної громади [25]

№ з/п	Населений пункт, назва ДНЗ	Кількість місць	Чисельність дітей	Наповнення, %	Рік будівництва будівлі	Населені пункти, які обслуговує
1	Місто Хоростків, ДНЗ №1	120	118	98	1978	місто Хоростків, с. Хлопівка
2	Село Великий Говилів, ДНЗ «Барвінок»	50	27	54	1967	село Великий Говилів
3	Місто Хоростків, ДНЗ №2	75	92	123	1958	місто Хоростків, с. Верхівці
4	Село Ключинці ДНЗ «Дзвіночок»	35	33	94	1935	села Ключинці, Верхівці
5	Село Перемилів, ДНЗ «Дзвіночок»	50	28	56	1961	село Перемилів
6	Село Сорока ДНЗ «Малятко»	16	9	56	1983	село Сорока
7	Село Увисла, ДНЗ «Малятко»	32	34	106	1960	село Увисла
8	село Хлопівка, ДНЗ «Веселі малята»	28	16	57		село Хлопівка
	Всього	406	357	88		

Відмітимо, що з восьми дошкільних закладів громади два дещо переповнені, а саме у м. Хоростків та у селі Увисла, два є заповненими більше ніж на 90 відсотків - у м. Хоростків, селі Ключинці, а чотири заповнені менше, ніж на 60 відсотків - у селах Перемилів, Великий Говилів, Сорока, Хлопівка. Загальна середня наповненість дошкільних навчальних закладів у Хоростківській міській ТГ дорівнює біля 88%.

На території Хоростківської громади на даний час функціонує 10 шкільних закладів, включаючи філії:

- чотири ЗОШ I-II ст. у селах Перемилів, Сорока, Увисла, Великий Говилів;

- НВК «ЗОШ I-III ст. № 1 гімназія»;

- НВК "ЗОШ I ст.- ДНЗ" у селі Малий Говилів;

- НВК «ЗОШ I-III ст. №2 - ДНЗ з філіями: ЗОШ I ст. у с. Карашинці та Хлопівка;

- ЗОШ I-III ст. в с. Ключинці. Загальна місткість у школах громади становить 3264 учнівських місць, із яких заповненими є 1422 (44%). Слід відмітити, що усі школи громади є недовантаженими. Найбільшим показником завантаженості - 70% відзначається ЗОШ I -III ст. в с. Ключинці.

Опорним навчальним закладом громади є НВК "ЗОШ I-III ст. №2 - ДНЗ у м. Хоростків.

На території Хоростківської громади функціонує одна міська бібліотека, що розміщена у м. Хоростків, а також сім сільських бібліотек, які розташовані у селах Хлопівка, Ключинці, Сорока, Великий Говилів, Верхівці, Увисла, Малий Говилів.

Бібліотеки забезпечені згідно з нормативами необхідним книжковим фондом, що складає 53735 примірників. При цьому найбільшою бібліотекою територіальної громади є бібліотека, що розміщена у м. Великий Говилів і яка налічує 9600 примірників. Загальна кількість читачів, що відвідували читальні заклади територіальної громади, у 2020 р. становила 3207 чол. Відмітимо, що найбільша кількість користувачів книжковими фондами, а саме 520 чоловік,

спостерігалось у м. Хоростків та у с. Увисла. Головною проблемою при цьому є оновлення фондів бібліотек за рахунок надходжень нових книжок та журналів, а також розширення їх тематичного складу.

2.2 SWOT – аналіз Хоростківської міської територіальної громади

У процесі свого функціонування Хоростківська міська територіальна громада зустрічається з рядом проблем, що стосуються різних сторін її розвитку. Розглянемо основні з них.

До проблем економічного розвитку можна віднести наступні:

- наявність структурних дисбалансів в економіці громади;
- недостатня чисельність комунальних підприємств;
- недостатня інвестиційна активність;
- нерозвиненість бізнес-інфраструктури;
- недостатнє запровадження державно-приватного партнерства у питаннях економічного розвитку та забезпечення соціальних потреб населення громади.

Проблеми економічного розвитку:

- структурні дисбаланси в економіці;
- недостатня кількість комунальних підприємств у громаді;
- недостатня інвестиційна активність;
- нерозвиненість бізнес-інфраструктури;
- недостатнє запровадження державно-приватного партнерства у питаннях економічного розвитку та забезпечення соціальних потреб населення громади.

Проблеми дорожньої та комунальної інфраструктури:

- відсутність об'їзної дороги у м. Хоростків;
- відсутність доріг із твердим покриттям у більшості населених пунктів об'єднаної громади;
- відсутність або незадовільний стан системи водопостачання у

населених пунктах громади;

Проблеми благоустрою:

- недостатнє поширення діяльності комунальної служби на усю територію громади, зокрема у сферах озеленення та прибирання;
- невирішеність питання збирання та вивезення побутових відходів, їх перероблення;
- забруднення річок і ставків на території ОТГ;
- наявність приватизованих об'єктів, власники яких не слідкують за благоустроєм території, що негативно відображається на загальній картині міста й інших населених пунктів об'єднаної громади;
- наявність несанкціонованого сміттєзвалища біля господарських будівель
- неповне освітлення вулиць на територіях об'єднаної громади.

Проблеми функціонування закладів соціальної сфери:

- недостатня енергоефективність облаштування частини загальноосвітніх та дошкільних закладів громади;
- зношеність основних фондів у будинках культури та адмінбудинках ОТГ; недостатня кількість спортивних площадок та ігрових майданчиків для дітей та молоді.

SWOT – аналіз Хоростківської міської територіальної громади проведений у табл. 2.5.

Таблиця 2.5 - SWOT – аналіз Хоростківської міської ТГ

Сильні сторони	Слабкі сторони
1	2
Вигідне географічне розташування	Поганий стан автомобільних доріг комунальної власності
Наявність природних ресурсів (земля, ліс, річки, лікарські рослини тощо)	Незадовільний стан комунальної інфраструктури у деяких населених пунктах громади (мереж водопостачання та водовідведення)

Продовження таблиці 2.5

1	2
Високий потенціал розвитку аграрного виробництва	Високий рівень безробіття у селах громадах
Багата культурно-історична спадщина, туристичний потенціал	Низький рівень платоспроможності населення
Наявність деяких природних ресурсів (поклади гіпсу)	Відсутність можливості утилізації відходів
Розвиток автентичних промислів (ковальство, бджільництво)	Високий рівень трудової міграції населення
Наявність робочої сили	Значна кількість у громаді людей похилого віку
Екологічно чиста територія	Брак фінансових ресурсів для вирішення існуючих економічних проблем громади
	Недостатня забезпечення транспортного сполучення між сусідніми населеними пунктами
Можливості громади	Загрози громади
Зростання попиту на аграрну і промислову продукцію	Нестабільність цін та попиту на продукцію, вироблену у громаді
Розвиток спорту та активних видів відпочинку	Несприятливі зміни кліматичних умов, погіршення умов сільськогосподарського виробництва
Відновлення природних ресурсів (екосистем озер, лісів, річок)	Посилення податкового тиску
Залучення коштів із державних і недержавних джерел для фінансування інвестиційних потреб	Погіршення екологічної ситуації
Повернення земель за межами населених пунктів у власність громади	Зниження рівня ґрунтових вод
Використання альтернативних джерел енергії (вітрової та сонячної)	Відтік населення продуктивного віку за межі громади, погіршення демографічної ситуації
Розвиток туризму, у тому числі культурно-історичного напрямку та інших його видів	Нестабільність соціально-економічної та політичної ситуації
Можливість покращення надання соціальних та адміністративних послуг	Можливе розширення військового вторгнення з боку РФ
Налагодження співпраці з іншими громадами у сфері проектної діяльності, обміну досвідом	Монополізація на ринку енергопостачання, ріст цін енергоресурси та їх дефіцит
	Відсутність ефективних програм підтримки підприємництва урядом

Як видно з табл. 2.5, слабкі сторони громади переважають її сильні сторони, а загрози переважають можливості. Вагомими джерелами залучення коштів на реалізацію проектів місцевого розвитку можуть виступати фінансування програм і проектів розвитку територіальних громад за рахунок державного фонду регіонального розвитку, субвенції з державного бюджету, кошти фондів міжнародної технічної допомоги, інвесторів, інших джерел.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ ХОРОСТКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

3.1 Пропозиції щодо вдосконалення управління розвитком туристичної сфери та об'єктів рекреації Хоростківської міської територіальної громади

Хоростківська міська рада, на наш погляд, значну увагу повинна приділяти розвитку рекреаційного комплексу, розміщеного на її землях, зокрема, заходам щодо освоєння нових рекреаційних територій, що сприятиме удосконаленню територіальної структури Хоростківської територіальної громади.

Враховуючи значний рекреаційно-туристичний потенціал Хоростківської громади, планується на майбутній період забезпечити створення наступних рекреаційно-оздоровчих закладів, що наведені у табл. 3.1.

Таблиця 3.1 - Характеристики запланованих рекреаційно-оздоровчих закладів у Хоростківській територіальній громаді [25]

Тип рекреаційно-оздоровчих закладів	Кількість місць, од.	Розмір земельної ділянки, що припадає на <u>на</u> 1 місце, м ²	Площа, га
Оздоровчий табір (село <u>Клювинці</u>)	200	150	3,0
Туристичний готель (м. Хоростків)	50	55	0,28
База відпочинку (місто Хоростків, урочище «Дубина»)	100	140	1,4
Кемпінги (с. <u>Перемилів</u> , с. <u>Клювинці</u>)	200	135	2,7
Всього	550	-	7,38

Загальна розрахункова потреба в територіях короткочасного відпочинку складає не менше 75 гектарів, із них території для активних видів відпочинку для населення займають 15 га.

При виборі територій Хоростківської громади для цілей рекреації необхідно враховувати природну складову. Це, зокрема, зумовлено ландшафтними та пейзажними особливостями. Територія, призначена для рекреацій, повинна відзначатися мальовничістю краєвидів, естетичним різноманіттям. При цьому найбільш привабливими є береги водойм, долини річок, їх схили, об'єкти природно-заповідного фонду, тераси, лісисті місцевості.

Шляхом створення рекреаційно-туристських зон планується впорядкувати потоки туристів та рекреантів в межах громади, створити території, обладнані інфраструктурними елементами в достатньому обсязі, в межах яких рекреанти зможуть проводити свій вільний час, якнайменше шкодячи іншим територіям, не призначеним для цього. Таке впорядкування сприятиме кращому збереженню природоохоронних територій, на яких рекреація шкодить природному стану ландшафтів.

Туризм виступає як унікальна галузь сучасної економіки, метою якої є поліпшення якості життя населення, більш повне задоволення потреб жителів різних населених пунктів, захист культурної спадщини та довкілля.

При цьому важливим є дослідження історико- культурної спадщини територіальної громади, яка відноситься до числа найбільш цінних надбань її жителів. Завдяки їй з'являється можливість зберегти найкращі вікові здобутки, тому вона - золотий скарб народу. У процесі залучення суспільства в цілому та кожної людини цілому до збереження колективної історичної пам'яті, формування системи загальнолюдських цінностей, використання соціального досвіду попередніх поколінь важлива роль належить організації екскурсій. На основі врахування значного туристичного потенціалу громади, пропонується активний розвиток галузі туризму Хоростківською міською радою.

Враховуючи наявність функціональних особливостей наявних туристичних

ресурсів Хоростківської міської територіальної громади визначені наступні перспективні види туризму для даної громади:

- рекреаційно-оздоровчий, для розвитку якого можуть використовуватися місця розміщення рекреаційно-оздоровчих закладів, а також місця масового короткочасного відпочинку, які розміщені на природних територіях і зелених зонах громади;

- культурно-пізнавальний - реалізується переважно населених місцях, що мають історичне значення, на територіях, на яких розташовані етнографічні об'єкти, пам'ятки історико-культурної спадщини, об'єкти, які уособлюють народні традиції тощо;

- екологічний (зелений) та сільський— здійснюється відповідно на територіях природно-заповідного фонду громади та сільській місцевості;

- спортивний - різновид туризму, що передбачає подолання певного відрізка шляху, що називається маршрутом;

- духовно орієнтований (релігійний, етнографічний) – втілюється на території, що містить об'єкти сакральної архітектури, святі місця, етнографічні об'єкти, а також тих місцях, які в минулому пов'язані із життям й діяльністю видатних особистостей тощо;

- аматорський (мисливство, рибальство, збиральництво) – здійснюється в природному середовищі із використанням відповідних ресурсів.

Найближчим часом пропоновані дії щодо вдосконалення регіональної політики Хоростківської міської ради повинні бути спрямовані на підвищення якості регіонального туристичного продукту, що буде досягнуте шляхом втілення заходів, наведених на рис. 3.1.

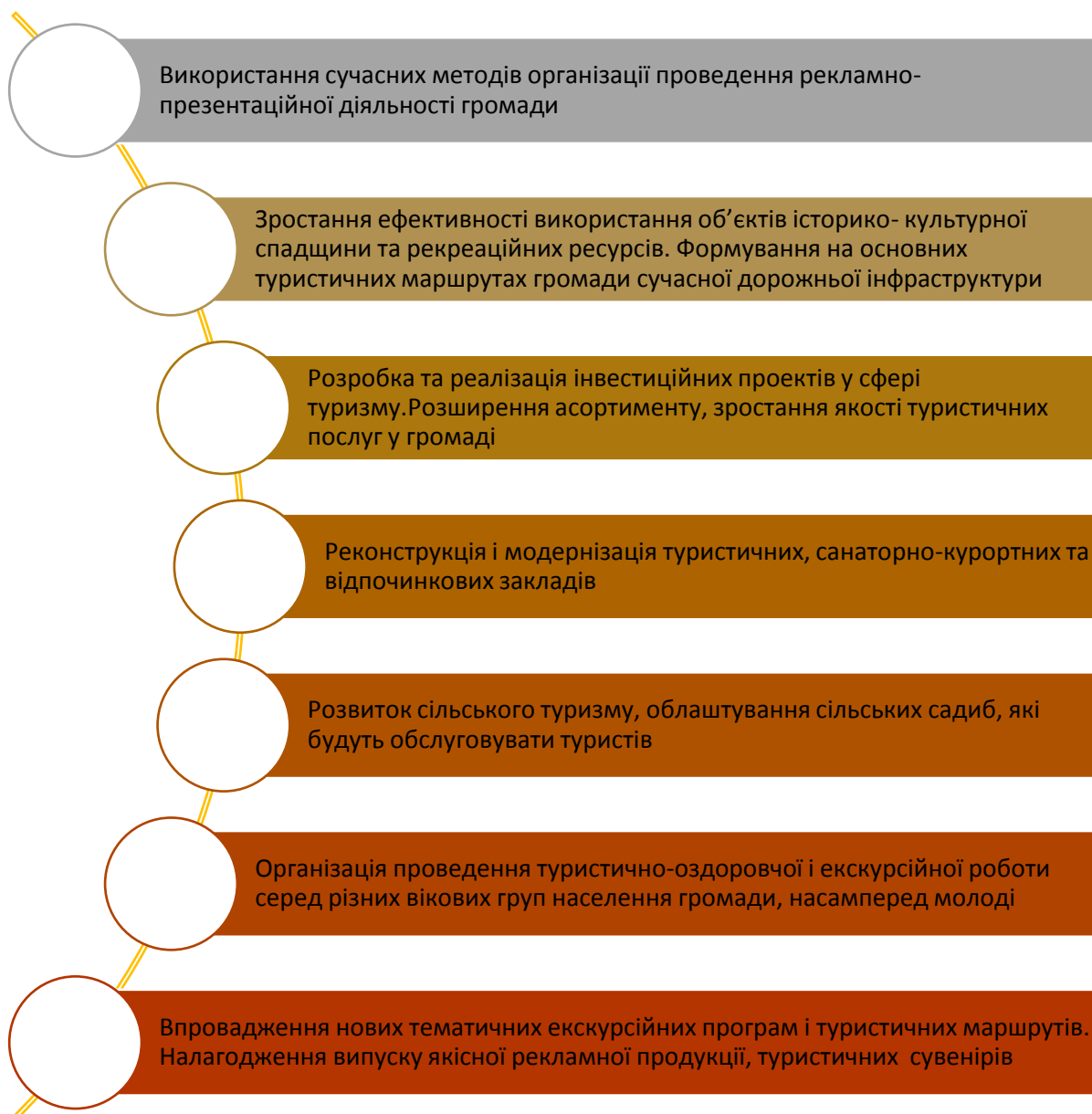

Рисунок 3.1- Завдання Хоростківської міської ради у сфері розвитку туризму у громаді

Облаштування рекреаційних зон на території Хоростківської територіальної громади дасть можливість забезпечити сприятливі умови для відпочинку людей. Це вимагає здійснення заходів щодо інженерно-транспортного забезпечення території громади, проведення її благоустрою, організаційної роботи з населенням громади та її відвідувачами. Це, зокрема, включатиме: проведення інформаційних заходів, організацію системи дорожньої мережі, здійснення маркування туристичних трас, визначення місць

збирання побутових відходів, місць для розпалювання вогнищ, встановлення фонтанчиків з питною водою, навісів від дощу, громадських туалетів тощо.

З метою реалізації поставлених завдань у сфері розвитку туризму, зокрема, необхідно здійснити низку конкретних заходів, перелік та затрати на реалізацію яких подано у табл. 3.2.

Таблиця 3.2 – Пропоновані витрати Хоростківської міської ради у сфері розвитку туризму

№ з/п	Назва заходу	Сума витрат, грн.
1	Розміщення інформаційних постерів, що розповідають про туристичні об'єкти громади	3500
2	Створення велосипедних доріжок та пішохідних стежок	1675000
3	Знакування та маркування туристичних пішохідних і велосипедних маршрутів	75000
4	Облаштування сервісних велосипедних пунктів	53000
5	Облаштування кемпінгів, наметових містечок, їх благоустрій	183500
6	Облаштування місць для проведення пікніків, сезонної торгівлі, громадського харчування	137300
7	Облаштування місць для стоянок та короткочасних зупинок автотуристів і туристичних автобусів	158000
8	Організація прибирання території громади в районі проходження туристичних маршрутів	22500
9	Всього	2307800

Отже, загальні витрати Хоростківської міської ради на розвиток туризму у громаді будуть становити 2307800 грн.

У результаті проведеного аналізу природних, історико-культурних ресурсів Хоростківської територіальної громади виявлено наявність значного

потенціалу для забезпечення розвитку її рекреаційно-туристичної діяльності. На сьогоднішній день природничий туризм є динамічним явищем, що швидко розвивається у всьому світі. Одна слід враховувати, що вигоду для органів місцевого самоврядування та громад загалом у довгостроковій перспективі він зможе мати тільки у тому випадку, якщо буде створено стійку та збалансовану систему управління туристичним комплексом на різних рівнях управління, в тому числі - місцевому. Туризм поряд з економічними та соціальними ефектами, які він приносить, водночас повинен виступати стимулом для збереження навколишньої природи.

Організація відпочинку та туризму у Хоростківській міській територіальній громаді передбачає використання лісових та водних об'єктів. Розташування більшості рекреаційних закладів здійснюється безпосередньо у лісах, на берегах водойм чи поблизу них. Сприятливий мікроклімат, комфортність умов проживання завдяки мальовничому ландшафту берегів, а також можливість займатися різними видами спорту створюють передумови для ефективної рекреації населення громади та інших територій.

Використання потенціал водних об'єктів Хоростківської територіальної громади передбачає необхідність облаштування відповідних територій для потреб короткочасного і тривалого відпочинку. Такими місцями на території громади є ставки в місті Хоростків і в селі Ключинці, а також ділянки над річкою Тайною. Необхідно також здійснити облаштування рекреаційно-відпочинкової зони, що знаходиться в урочищі «Дубина». Розвиток туризму вимагає вивчення берегових смуг водних об'єктів, забезпечення їх транспортної доступності, проведення аналізу наявних річкових пляжів, створеної раніше інженерної інфраструктури, визначення їх санітарно-гігієнічного стану.

Для розвитку екологічного, наукового і пізнавального туризму у Хоростківській громаді представляють цінність різноманітні об'єкти її природно-заповідного фонду. У результаті їх дослідження було виявлено багато територій, що є сприятливими для цілей організації аматорських видів

туризму (таких як полювання, рибальство, збирання ягід, лікарських рослин, грибів). У процесі освоєння цих територій потрібно дотримуватись нормативів, що стосуються екологічно-допустимої ємності території громади, для того щоб не допустити їх перевантаження й не допустити порушення зв'язків у сформованих природних екосистемах.

Територія громади характеризується наявністю мисливських угідь, які розташовані між селами Яблунів, Увисла й містом Копичинці, а саме: загальнозоологічний заказник «За Броварем», що має місцеве значення. На даній території здійснюється охорона, відтворення, збереження та відновлення чисельності зайця-русака, куниці лісової, лисиці звичайної, козулі, інших видів тварин і великої кількості видів орнітофауни, які занесені до списків Бернської конвенції.

Розвиток туризму, що планується здійснювати Хоростківською міською радою на території громади, вимагає ретельно продуманого підходу, який буде застосовуватися при використанні цінних і вразливих об'єктів природно-заповідного фонду та інших природних ресурсів. При цьому слід забезпечувати стійкий розвиток туризму і сфери відпочинку на території громади, тобто при використанні різноманітних форм освоєння територій повинне бути забезпечене тривале збереження культури, природних ресурсів, використані такі підходи управління, що є соціально й економічно прийнятними та справедливими.

3.2 Заходи міської ради щодо покращення організації екологічної роботи у громаді

На сьогоднішній день екологічна ситуація в Україні та громадах Тернопільщини зокрема вимагає проведення активних заходів по збереженню довкілля. Екологічна робота повинна проводитися на різних рівнях управління – починаючи від державного і закінчуючи місцевим. Проведення екологічних заходів має здійснюватися у різноманітних сферах суспільного життя і

стосуватися як охорони здоров'я, так і напрямів реалізації інформаційної політики, економіки, культури й освіти тощо.

Важливість дотримання екологічної безпеки у Хоростківській територіальній громаді зумовлена дією багатьох факторів, у тому числі наслідками впливу стану довкілля на сучасний стан здоров'я, яким характеризується населення громади, можливості реалізації перспектив розвитку туристичного потенціалу регіону, потребу збереження чистоти природи для нащадків, ефективного з точки зору вимог екології використання наявних ресурсів. Екологічна складова повинна бути важливою складовою стратегії та тактики соціально- економічного розвитку досліджуваної громади.

На сьогоднішній момент виникла потреба розробки й втілення на рівні органу місцевого самоврядування комплексу заходів, що спрямовані на досягнення цілей сталого розвитку та формування екологічної свідомості як громадськості, так і бізнесу, що діє у громаді. Ці заходи відображені на рис. 3.2.

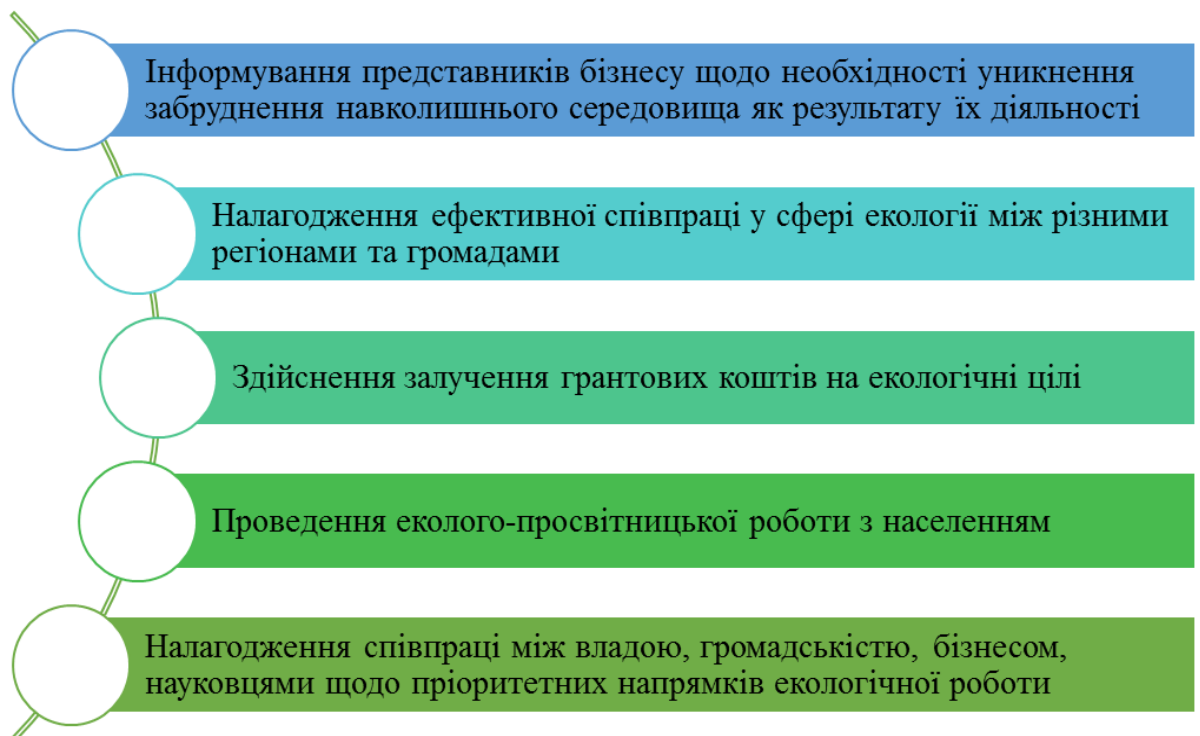

Рисунок 3.2 – Пропоновані заходи Хоростківській міській раді щодо організації екологічної роботи у громаді

Хоростківській міській раді потрібно розробляти та реалізовувати заходи, які б активізували б усіх зацікавлених осіб, які належать до Тернопільської та сусідніх областей, що стосується екологічної безпеки.

Задля організації налагодження плідної співпраці Хоростківської міської ради із бізнесом, а також громадськістю та вищими рівнями державної влади пропонуємо провести у другій половині 2022 року конференцію, яка відзначатиметься екологічним спрямуванням. Очікувана кількість учасників, що візьмуть участь у роботі даної конференції - 35 чоловік. Роботу конференції планується здійснювати протягом двох днів.

Прогнозовані витрати, що необхідні для оплати вартості проживання у готелі учасників конференції на період її проведення (Пг), можна знайти за формулою:

$$\text{Пг} = \text{Вод.} \times \text{Qк} \times \text{Дпр}, \quad (3.1)$$

Вод. - вартість проживання у розрахунку на одного учасника;

Qк - кількість учасників конференції;

Дпр - кількість діб, протягом яких буде здійснено проживання у готелі учасників конференції.

Оскільки вартість проживання одного учасника заплановано на рівні 620 грн., то проведемо розрахунок суми прогнозованих витрат на проживання учасників даної конференції:

$$\text{Впр} = 620 \times 35 \times 2 = 43400 \text{ грн.}$$

Витрати на харчування учасників, що братимуть участь у конференції становитимуть:

$$\text{Mх} = \text{Ход.} \times \text{Qк} \times \text{Дк}, \quad (3.2)$$

де Mх - загальні витрати, що необхідні для забезпечення учасників конференції харчуванням.

Дк - витрати на харчування одного учасника конференції на день.

Враховуючи значення затрат на харчування, що будуть здійснені на одного учасника конференції протягом дня, що плануються в сумі 500 грн., одержимо:

$$X_k = 500 \times 35 \times 2 = 35000 \text{ грн.}$$

Планові транспортні витрати на організацію проведення конференції становитимуть 7200 грн.

Розрахунок загальної прогнозованої суми річних витрат, необхідних для організації конференції на екологічну тематику наведена в табл. 3.5.

Таблиця 3.5 - Прогнозована сума витрат на організацію конференції з екологічної тематики у м. Хоростків на 2023 рік

Назва заходу	Сума витрат, грн.
Вартість проживання у готелі	43400
Харчування учасників конференції	35000
Транспортні витрати	7200
Оренда конференц-залу, забезпечення обладнанням	8200
Буклети та інша друкована продукція	5100
Разом витрат	98900

Як бачимо з табл. 3.5, прогнозована сума витрат на організацію конференції з екологічної тематики у м. Хоростків на 2023 рік становитиме 98900 грн. Ці кошти планується залучити з обласного бюджету.

Крім проведення конференції, Хоростківській міській раді також доцільно проводити такі заходи, що сприятимуть забезпеченню посилення впливу на екологію:

- інформування населення щодо наявного стану екології;
- систематичні зустрічі із керівництвом органів місцевої влади;
- гаряча телефонна лінія, надання можливості через сайт жителям громади повідомляти міську раду щодо наявності випадків порушення екологічних вимог;
- популяризація екологічно чистого виробництва сільськогосподарської та іншої продукції (екоферм) тощо.

Планові результати запропонованих заходів, що будуть сприяти налагодженню ефективної співпраці Хоростківської міської ради із керівництвом області, представниками бізнесу щодо розв'язання екологічних проблем сприятиме досягненню позитивних результатів, зокрема:

- збереження та поліпшення стану сільськогосподарських угідь;
- проведення регулярного контролю за забрудненням атмосферного повітря;
- поліпшення стану санітарії, що наявний у населених пунктах громади;
- запобігання забрудненню водних ресурсів;
- покращення стану й збереження існуючих зелених насаджень, а також створення нових;
- збереження та наповнення природно-заповідного фонду області.

Пропонуємо здійснення інформаційно-просвітницької та агітаційної роботи серед населення. Вище згадана діяльність включатиме проведення екологічних акцій і конкурсів у сфері роздільного збирання ТПВ, виготовлення рекламних матеріалів (листівок, брошур), розміщення агітаційних матеріалів та спеціальних рекламних щитах, навчання та агітація населення за місцем проживання, налагодження спільної роботи з освітніми та дитячими дошкільними закладами.

Вважаємо, що робота з дітьми та молоддю повинна бути важливою складовою забезпечення сталого розвитку Хоростківської міської територіальної громади. Пропонуємо активно втілювати у даній громаді природоохоронні заходи, що бути націлені на охоплення молодого покоління,

що проживає у громаді. Це буде втілено у формі агітаційної роботи, а також участі у таких заходах:

- конкурси, природоохоронні акції;
- виставки малюнків, фотовиставки серед дітей та молоді;
- змагання дітей та молоді у рамках екологічної просвіти;
- виставки, фотовиставки;
- розробка проектів, що стосуються екологічної просвіти;
- перегляд документальних кінофільмів на екологічну тематику, тижні екології, походи та ін.

Дані пропоновані заходи будуть стимулювати прояв громадянської активності, ініціативи для молодого покоління, що набуватиме навиків розв'язання екологічних проблем на практиці, а також досвіду громадського життя. У нього буде збільшуватися почуття відповідальності за свої вчинки як члена суспільства. Розрахунок витрат Хоростківської міської ради на проведення підтримки екологічних заходів на території громади поданий у табл. 3.6.

Таблиця 3.6 - Витрати Хоростківської міської ради на проведення еколого-просвітницької роботи серед населення громади

№ п/п	Вид витрат	Сума, грн.
1	Проведення лекцій на тему екології	2100
2	Виготовлення буклетів	8000
3	Конкурси на екологічну тематику серед жителів Хоростківської міської територіальної громади	9200
4	Проведення виставок та фотовиставок	5210
5.	Організація перегляду фільмів на екологічну тематику	4900
6.	Виготовлення та встановлення рекламних банерів на екологічну тематику	7500
	Всього	36910

Отже, витрати Хоростківської міської ради на проведення еколого-просвітницької роботи серед населення громади будуть рівні 36910 тис. грн.

Перспективною для Хоростківської ТГ також є організація сільського туризму. Ця сфера набуває поширення у громадах України та активно розвивається у різноманітних європейських країнах. Вона вимагає менших капіталовкладень з боку органів влади, інвесторів, а ґрунтується насамперед на ініціативі місцевого населення, так як передбачає використання вже у сільських населених пунктах інфраструктури, помешкань сільських господарів, а також залучення до галузі розвитку туризму пенсіонерів, безробітних.

Завдяки даному виду туризму буде досягнуто поліпшення життя сільського населення, яке отримає змогу одержання додаткових доходів, задовольняючі потреби бажаючих відпочивати в екологічно чистій сільській місцевості.

Вважаємо, що проведення запропонованих заходів дасть змогу досягнути значних позитивних результатів щодо стану розвитку Хоростківської міської територіальної громади.

РОЗДІЛ 4

БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ, ОХОРОНА ПРАЦІ

4.1 Ризик як кількісна оцінка небезпек

Нешасні випадки, аварії, катастрофи, які супроводжуються смертельними випадками, травмами, скороченням тривалості життя, шкодою здоров'ю та природному середовищу є наслідками прояву небезпек. Завжди постає проблема оцінки цих наслідків. Кількісна оцінка збитків, заподіяних небезпекою, залежать від багатьох факторів, наприклад, від кількості людей, що знаходились у небезпечній зоні, кількості та якості матеріальних цінностей, що перебували там, природних ресурсів тощо.

Кожен вид шкоди має своє кількісне вираження. Наприклад, кількість загиблих, поранених чи хворих, площа зараженої території, площа лісу, що вигоріла, вартість зруйнованих споруд тощо.

Перший кількісний спосіб визначення шкоди - це вартісний, тобто визначення шкоди у грошовому еквіваленті. Другою, універсальною, найбільш розповсюдженою оцінкою небезпечності є ризик. Його можна назвати ще фактором потенційної небезпеки

Ризик - кількісна оцінка небезпеки, це відношення числа тих чи інших небажаних реалізованих наслідків (n), до максимально можливої їх кількості (N_1) за конкретний період часу: $R = n/N$, тобто це частота реалізації небезпечностей. Він є супутником будь-якої діяльності людини.

Наведена формула дозволяє розрахувати розміри індивідуального, групового та загального ризику. При оцінці загального ризику величина N визначає максимальну кількість усіх подій, а при оцінці групового ризику - максимальну кількість подій у конкретній соціальній групі, що вибрана із загальної кількості за певною ознакою. В групу можуть входити люди, що належать до однієї професії, віку, статі; групу може складати один клас суб'єктів господарської діяльності тощо.

За ступенем припустимості для суспільства ризик буває знехтуваний, прийнятний, гранично допустимий, надмірний. Знехтуваний ризик має настільки малий рівень, що він перебуває в межах допустимих відхилень природного рівня. Прийнятним називають такий рівень ризику, який громадськість може спокійно прийняти, враховуючи техніко-економічні та соціальні можливості на даному етапі розвитку цивілізації. Гранично допустимий ризик - це найбільший ризик, який не може перевищуватись, незважаючи на очікуваний результат. Надмірний ризик характеризується надзвичайно високим рівнем, який у переважній більшості випадків призводить до негативних наслідків.

Практично досягти нульового рівня ризику, тобто абсолютної безпеки, сьогодні неможливо. Абсолютна безпека не може бути гарантована жодній людині незалежно від її способу життя та соціального статусу. Вимога абсолютної безпеки, що приваблює своєю гуманністю, може обернутися трагедією для людей. На даному етапі розвитку суспільства знехтуваного ризику також неможливо досягти з огляду на технічні та економічні передумови для цього. Тому сучасна концепція безпеки життєдіяльності базується на досягненні допустимого ризику. Суть ідеї концепції "допустимого ризику" полягає у намаганні створити такий низький ступінь ризику, який сприймає суспільство в даний час. Допустимий ризик поєднує технічні, економічні, соціальні та політичні аспекти і є певним компромісом між рівнем безпеки й можливостями її досягнення.

Щоб оцінити розмір прийнятного (допустимого) ризику використовують витратний механізм, який дозволяє перерозподілити ризик як оцінка небезпеки. Завжди необхідно підтримувати відповідне співвідношення витрат у зазначених сферах, оскільки порушення балансу на користь однієї з них може спричинити різке збільшення ризику, і його рівень вийде за межі допустимих значень. Збільшенням витрат на підвищення безпеки технічних систем в умовах обмеженості коштів можна занедбати соціальну сферу, наприклад, погіршити стан аварійно-рятувальних служб, медичну допомогу. Загальний ризик

зводиться до мінімуму при збалансованому співвідношенні витрат у технічній та соціальній сферах. Дослідження причин виникнення небезпек, їх характеристик, особливостей впливу сприяють розробці ефективних заходів захисту, що спрямовані на забезпечення нормальної життєдіяльності людини.

Прогнозування наслідків небезпечних ситуацій та екстремальних ситуацій повинно включати:

- оцінку ймовірності та аналіз причин виникнення небезпек;
- очікувану силу впливу (інтенсивність) та механізми розвитку небезпеки (ураження);
- характеристику та розміри ураження реципієнтів (населення, тваринний та рослинний світ, повітряне та геологічне середовище, водоймище, господарських об'єктів);
- агресивність та глибину впливу чинників небезпеки (імовірність генетичних змін у біосфері, тривалість періодів прояву негативних наслідків, багатоступеневість такого прояву тощо);
- періодичність виникнення небезпечних та екстремальних ситуацій та їх динаміку;
- визначення величини збитків у випадку реалізації небезпечних ситуацій.

Головним пріоритетом безпеки життєдіяльності є намагання підвищення рівня безпеки у всіх видах діяльності людини. Коли створюються нові пристрої, устаткування, технічні системи, то необхідно, щоб у відповідний проект, наскільки це можливо, були включені елементи, що виключають небезпеку. Якщо виявлену небезпеку неможливо виключити повністю, необхідно знизити ймовірність ризику до мінімуму шляхом вибору відповідного рішення. В будь-якій системі чи ситуації досягають цього такими шляхами:

- повна або часткова відмова від робіт, операцій та систем, які мають високий ступінь небезпеки;
- заміна небезпечних операцій іншими, менш небезпечними;
- технічне удосконалення системи та об'єкту;
- розробка та використання спеціальних засобів захисту;

- вживання заходів організаційно-управлінського характеру, в тому числі контроль за рівнем безпеки, навчання людей з питань безпеки, стимулювання безпечної роботи та поведінки.

Всі ці напрямки забезпечення безпечної життєдіяльності мають свої переваги і недоліки, а тому важко заздалегідь визначити, який з них кращий. Для підвищення рівня безпеки найкраще використовувати комплекс цих заходів та засобів. Для того, щоб вибрати конкретний захід або засіб, а краще їх комплекс, порівнюють витрати на ці заходи та засоби і рівень зменшення шкоди, який передбачається в результаті їх впровадження. Такий підхід до зменшення ризику небезпеки зветься управлінням ризиком. В цьому процесі не останнє місце посідає вартість такого управління. Іншим аспектом того, як встановлюється співвідношення витрат з розміром прийнятного ризику, є можливість контролювання чи ліквідації ризику.

Деякі небезпеки, що мають відносно низький рівень ризику, вважаються неприпустимими, тому що їх досить легко контролювати та ліквідувати. Наприклад, хоча ризик удару блискавкою, ймовірність якого 1 на 14 млн, може вважатися відносно низьким, люди рідко знаходяться на вулиці під час грози. В даному разі, незважаючи на те, що ризик невеликий, необхідність ліквідації його базується на тому, що ціна повного нехтування такою небезпекою дуже висока, а ціна контролю чи ліквідації цього ризику, навпаки, незначна - треба просто не виходити з приміщення. Існують інші небезпеки, які вважаються допустимими, хоча мають великий потенціал ризику, через те, що їх важко або практично неможливо усунути. Таким чином, вартість не може бути головним критерієм встановлення прийнятного ризику. Важливу роль у цьому процесі відіграє його оцінка, пов'язана з визначенням та контролем ризику.

4.2 Вплив кольору на покращення умов праці та підвищення продуктивності виробництва

Колір - це візуальне явище, викликане реакцією на стимуляцію світла. Він пронизує кожен аспект людського життя, прикрашає звичайне і дарує красу та

виразність повсякденним предметам. Кольори робочих місць в офісі дуже важливі для забезпечення ефективної діяльності в робочому середовищі. Кожен колір по-різному впливає на організм людини. Кожен відчуває колір по-своєму. Реакція людей на різні кольорові схеми залежить від їхньої культури, освіти, генетики та соціально-економічного рівня.

Деякі кольори забезпечують спокій, деякі - комфорт, деякі - стимулюючі, а багато інших впливають по-різному. Наприклад, зелений колір часто асоціюється з природою та ростом, оскільки більшість людей були свідками росту рослин. Синій майже універсально заспокоює, оскільки асоціюється з такими речами, як небо та вода. Використання кольору в дизайні може вплинути на емоції та настрої людей, які переглядають ці кольорові палітри. Існують теплі, холодні і нейтральні кольори. До теплих кольорів належать відтінки червоного, оранжевого та жовтого. Загалом ці кольори енергійні та активні, мають відносно позитивні конотації. Холодні кольори включають відтінки синього, зеленого та фіолетового. Взагалі, холодні кольори є більш спокійними, ніж теплі кольори. Нейтральні кольори часто набувають характеристик інших кольорів у палітрі і можуть використовуватися для посилення цих впливів. До основних нейтральних кольорів належать: чорний, білий, сірий, коричневий та бежевий.

Отже, слід підбирати відповідний колір, щоб забезпечити гарний настрій працівників, щоб заохотити продуктивність праці. У конфігурації чи розташуванні простору колір також відіграє важливу роль у впливі на великі чи малі площі. Наприклад, довге вузьке приміщення можна візуально розширити, якщо торцеві стіни пофарбовати в теплі, глибокі та насичені кольори, тоді як бічні стіни - в більш світлі, менш насичені кольори. Низька стеля здаватиметься менш гнітючою, якщо її колір світлий, тоді як високу стелю можна зробити нижчою за рахунок темно-синього, сірого або чорного. Роботи, що вимагають високої концентрації, вимагають нейтральної кольорової гами. Такі роботи, як у бухгалтерів та адвокатів, вимагають холодної кольорової гами, тоді як журналісти найкраще працюватимуть у захоплюючих теплих енергійних

кольорах із великим значенням контрасту. Тим часом, що синій офіс ідеально підходить для тих, хто повинен зосередитись і сконцентруватися на числах, зелений - чудовий вибір для управління, оскільки він має балансуєчий ефект, а жовтий - підходить для відділу продажу. Тому кольорову гамму, обрану для робочого місця чи офісу, слід робити з належним врахуванням, щоб забезпечити кращу якість роботи. Якщо були обрані невідповідні кольори, співробітники можуть зазнавати негативних психологічних наслідків, таких як стрес, депресія, неспроможність сконцентруватись. Як висновок, стає зрозумілим, що колір сприяє зосередженню уваги на виконуваний роботі. Отже, слід уважно ставитися до вибору кольору для підвищення продуктивності праці.

ВИСНОВКИ

Хоростківська міська територіальна громада було утворена у жовтні 2017 р. Станом на 01 січня 2020 року Хоростківська міська територіальна громада налічувала більше 14 тисяч жителів. при цьому найбільша кількість населення живе у місті Хоростків, це понад 47% населення громади.

У структурі земельного фонду Хоростківської міської територіальної громади на землі сільськогосподарського призначення припадало майже 89%. На території громади функціонує 13 сільськогосподарських підприємств. У Хоростківській міській територіальній громаді налічується 8 дошкільних навчальних закладів. Нами було проведено SWOT – аналіз Хоростківської міської територіальної громади. у його результаті виявлено, що загрози громади переважають її можливості, а слабкі сторони переважають сильні сторони.

Хоростківська міська рада, на наш погляд, значну увагу повинна приділяти розвитку рекреаційного комплексу, розміщеного на її землях, зокрема, заходам щодо освоєння нових рекреаційних територій, що сприятиме удосконаленню територіальної структури Хоростківської територіальної громади.

Облаштування рекреаційних зон на території Хоростківської територіальної громади дасть можливість забезпечити сприятливі умови для відпочинку людей. Це вимагає здійснення заходів щодо інженерно-транспортного забезпечення території громади, проведення її благоустрою, організаційної роботи з населенням громади та її відвідувачами. Це, зокрема, включатиме: проведення інформаційних заходів, організацію системи дорожньої мережі, здійснення маркування туристичних трас, визначення місць збирання побутових відходів, місць для розпалювання вогнищ, встановлення фонтанчиків з питною водою, навісів від дощу, громадських туалетів тощо.

Враховуючи значний рекреаційно-туристичний потенціал Хоростківської громади, планується на майбутній період забезпечити створення ряду рекреаційно-оздоровчих закладів.

Перспективною для Хоростківської ТГ також є організація сільського туризму. Ця сфера набуває поширення і на даний час продовжує активно розвиватися у різноманітних європейських країнах. Це потребує менших капіталовкладень з боку органів влади та інвесторів, а в першу чергу вимагає ініціативи місцевого населення, оскільки передбачає використання вже існуючої інфраструктури сільських населених пунктів, наявних помешкань сільських господарів, залучення до роботи у цій сфері пенсіонерів, безробітних. Завдяки даному виду туризму можна поліпшувати життя сільського населення, воно може одержувати додаткові доходи, задовольняючи потреби бажаючих відпочивати в екологічно чистій сільській місцевості. Одночасно село підніматиметься до нового вищого ступеня розвитку.

Вважаємо, що проведення запропонованих заходів дасть змогу досягнути значних позитивних результатів у Хоростківській міській територіальній громаді.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу. Аналітична доповідь. Авт.: Жаліло Я.А., Шевченко О.В., Романова В.В. та ін. Національний інститут стратегічних досліджень. К.: 2019. 115 с.
2. Линьов К.О. Децентралізація та лінійність у державному управлінні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. К., 2015. 210 с., с. 210.
3. Чикаренко І., Маматова Т., Чикаренко О. Інноваційні інструменти забезпечення інвестиційного та інфраструктурного розвитку об'єднаних територіальних громад / Інноваційні інструменти забезпечення інвестиційного та інфраструктурного розвитку об'єднаних територіальних громад : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Дніпро, 27 листоп.2020 р. / за заг. ред. І. А. Чикаренко. - Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2020. с. 19.
4. Василенко Л., Добровінський М. Децентралізація та реформа місцевого самоврядування. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №3. С. 123-126. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2017_3_28
5. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>
6. Колишко Р.А. Децентралізація публічної влади: історія та сучасні тенденції розвитку. *Вісник КНУ*. Серія «Міжн. відн.». 2015. Вип. 27. С. 198.
7. Мінченко Р.М. Проблеми децентралізації державної влади і їх взаємодія з місцевим самоврядуванням в Україні. *Держава і право*. № 39. с. 452.
8. Кіщевський С. Оновлення Конституції як завершення революції. Центр перспективних досліджень. 2015. № 1. С. 169-170.
9. Белей Л. Децентралізація будить у звичайних громадян відповідальність за свою малу батьківщину. *Український тиждень*. 2014. № 17-18. С. 38-39.
10. Ковальова В. Реформа місцевого самоврядування: замість держадміністрацій створять виконкоми обласних і районних рад / В. Ковальова Урядовий кур'єр. 2015.

11. Децентралізація та ефективне місцеве самоврядування: навчальний посібник для посадовців органів влади та фахівців з розвитку місцевого самоврядування. К. : ПРООН/МПВСР, 2016. 269 с.
12. Моделювання ефективної фінансової діяльності органів місцевого самоврядування ОТГ в умовах децентралізації : навчальний посібник
13. Міщук О.В. Фінансове забезпечення економічного зростання: теоретичний аспект. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2011. №2. С. 9-12.
14. Керецман В. Ю. Державне регулювання розвитку регіонів в Україні: теорія і практика : авторе. дис. ... д-ра наук держ. упр. : спец. 25.00.02 “Механізми державного управління” . URL : referatu.com.ua/referats/7569/159577/?page=1
15. Романюк С. А. Розвиток регіонів у відкритій економіці: теорія, політика, практика : монографія. К. : НАДУ, 2013. 408 с.
16. Приходченко Т.А. Теорії та концепції регіонального розвитку// Ефективна економіка № 9, 2016 <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5149>
17. Мазур А. Б. Управління економічним розвитком регіонів України. *Соціальна економіка*. 2016. № 2. С. 103-108. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/se_2016_2_17
18. Лелеченко А. П., Васильєва О.І., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф. Місьцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб. К. : 2017. 110 с.
19. Мінченко Р.М. Проблеми децентралізації державної влади і їх взаємодія з місцевим самоврядуванням в Україні. *Держава і право*. Випуск 39. С. 229-307.
20. Василенко Л., Добровінський М. Децентралізація та реформа місцевого самоврядування. *Підприємництво, господарство і право*. №3. 2017. С. 123-126.
21. Белей Л. Децентралізація будить у звичайних громадян відповідальність за свою малу батьківщину . *Український тиждень*. 2014. № 17-18. С. 38-39.
22. Бурик З.М. Особливості розробки і реалізації стратегії та програм розвитку регіону. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. Серія

«Управління». Випуск 2. 2014. С. 52-61.

23. Качний О. С. Зарубіжний досвід формування механізмів державного управління соціально-економічним розвитком регіонів. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2017. №2 (17). С. 170-174.

24. Давимука С. А., Куйбіда В.С., Федулова І. Тенденції розвитку нової регіональної політики країн-членів Європейського Союзу. *Регіональна економіка*. 2019. № 1. С. 76 - 85.

25. Архипенко І. Зарубіжний досвід формування й реалізації регіональної економічної політики. *Державне управління та місцеве самоврядування*. Вип. 2 (41). С. 32-42.

25. Офіційний сайт Хоростківської міської громади. URL :

<https://khorostkivska-otg.gov.ua/structure/>

Додатки